

Затверджено
на засіданні Комітету
16 лютого 2022 року
протокол №49

РЕКОМЕНДАЦІЇ
міжкомітетських слухань на тему:
“Захист прав людини громадян Республіки Білорусь, які шукають
захисту на території України”

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин 23 листопада 2021 року провів міжкомітетські слухання на тему: «Захист прав людини громадян Республіки Білорусь, які шукають захисту на території України». У слуханнях взяли участь народні депутати України, представники органів державної влади, громадських та міжнародних організацій.

Учасники слухань констатували, що після виборів Президента Білорусі 9 серпня 2020 року Україна стала однією з країн, куди змушені були виїхати громадяни Білорусі, яким загрожували репресії.

Прагнучи уникнути переслідувань режиму, громадяни Білорусі в'їжджали в Україну різними способами, в тому числі за межами офіційних пунктів пропуску, заявляючи про себе перед українською владою як біженці від політичних переслідувань на батьківщині та шукаючи притулку. Тому наразі неможливо визначити точну кількість білорусів, які офіційно прибули в Україну чи перебувають у ній.

За оцінками українських неурядових організацій та ініціатив можна констатувати, що з серпня 2020 року до них звернулося кілька тисяч громадян Республіки Білорусь.

Україна згідно з вітчизняним законодавством і ратифікованими міжнародними конвенціями пропонує такі форми захисту особам, які змушені втікати від політичних переслідувань чи війни у власній країні, - статус біженця або статус додаткового захисту. На законодавчому рівні це питання врегульовано, зокрема, Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", де визначено порядок надання такого притулку. Однак попри наявність законодавчого врегулювання у сфері надання притулку та функціонування відповідних державних структур особи, які шукають захисту, часто зіштовхуються з низкою проблем і перешкод.

Владою України було вжито ряд важливих кроків для полегшення перебування громадян Білорусі. Так, Указом Президента від 02.10.2020

№420 “Про деякі заходи щодо залучення підприємців, висококваліфікованих спеціалістів, які є громадянами Республіки Білорусь” було доручено Кабінету Міністрів України забезпечити невідкладне опрацювання низки питань, з-поміж яких продовження до 180 днів протягом 365 днів строків тимчасового перебування на території України громадян Республіки Білорусь, які є підприємцями, висококваліфікованими спеціалістами, зокрема фахівцями у сфері інформаційних технологій та інновацій, імміграція яких відповідає інтересам України, та членів їх сімей; оптимізація порядку одержання дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства для працевлаштування громадян Республіки Білорусь, які є висококваліфікованими спеціалістами тощо.

У 2020 році в Україні на підставі дозволу на працевлаштування іноземців та осіб без громадянства працювали 1269 громадян Республіки Білорусь. Станом на 12.11.2021 регіональними центрами зайнятості видано та продовжено дію 1320 дозволів на працевлаштування громадян Республіки Білорусь.

З початку 2021 року станом на 19.11.2021 Мінекономіки розглянуло 301 клопотання іноземців про надання дозволу на імміграцію в рамках квоти імміграції на 2021 рік для висококваліфікованих спеціалістів і робітників, гостра потреба в яких є відчутною для економіки України, з них 241 клопотання – громадян Республіки Білорусь. За результатами розгляду підтримано 232 клопотання громадян Республіки Білорусь, відхилено – 9.

Разом з тим, для більшості тих, хто отримав дозвіл на тимчасове проживання, проблема легального працевлаштування в Україні залишається невирішеною, зокрема через те, що українське законодавство встановлює високу мінімальну заробітну плату для іноземних працівників. Через теперішній високий поріг мінімальної зарплатні, яку зобов'язані забезпечити найманим працівникам-іноземцям, українські роботодавці не можуть дозволити собі найняти білоруських громадян, оскільки законодавство вимагає від роботодавців сплачувати їм заробітну плату 10 мінімальних зарплат (приблизно 60 тисяч гривень) і пройти складну процедуру отримання дозволу на працевлаштування.

Білоруські мігранти, відповідно до даних ДМС, неохоче подають заяви на статус біженця або на додатковий захист. Однією з причин є тривалість процедури ухвалення рішення, яка може тривати понад рік. І впродовж цього часу людина живе без документів, що засвідчують особу. У неї на руках – довідка про те, що стосовно неї проводиться процедура. З цим документом вона лишатиметься обмеженою в елементарних правах і державних послугах, зокрема медичних.

Учасники слухань звертали увагу, що існує також проблема широкого досвіду співпраці між українськими правоохоронними органами (зокрема, Службою безпеки України, Міністерством внутрішніх справ та Офісом Генерального прокурора України) та правоохоронними органами

Республіки Білорусь. Зауважувалось, що позиція при якій Україна, як незалежна держава не визнає легітимність чинного режиму одноосібної влади Олександра Лукашенка, та водночас співпрацює з його силовим блоком, є суперечливою та непослідовною. Крім того, в ситуації, коли частина політичних переслідувань у сучасній Білорусі маскується під переслідування за іншими кримінальними статтями, варіант, коли співпраця обмежується неполітичним сектором, неможливий.

Таким чином, існуючі проблеми щодо легалізації проживання та працевлаштування в Україні, побоювання за власну безпеку, у тому числі через продовження співпраці між українськими та білоруськими правоохоронними органами, є важливими перешкодами для реалізації права білоруських громадян, які переховуються від переслідувань на батьківщині, та отримання безпечного притулку в Україні.

Учасники слухань наголошували, що Україна повинна залишатися відкритою для білорусів, особливо у контексті міграційної політики та підтримки громадянського суспільства Білорусі. А також вживати заходів щодо розширення прав білоруських громадян на працевлаштування в нашій державі.

Учасники слухань зауважили, що потребує спрощення законодавство щодо доступу іноземців та осіб без громадянства, зокрема, громадян Республіки Білорусь до національного ринку праці.

Враховуючи вищевикладене та заслухавши і обговоривши під час заходу доповіді та пропозиції присутніх, учасники міжкомітетських слухань **рекомендують:**

Верховній Раді України:

забезпечити розгляд законопроектів:

про надання захисту іноземцям та особам без громадянства, внесений народними депутатами України Лубінцем Д.В., Горбенком Р.О., Єфімовим М.В., Кузнецовим О.О. та іними народними депутатами України, р. № 3387 від 24.04.2020 р.;

про підтримку іноземців та осіб без громадянства, які зазнали політичних переслідувань у країні громадянської належності або постійного проживання, внесений народним депутатом України Ясько Є.О., Мазурашу Г.Г. та іншими народними депутатами України, р. № 5194 від 02.03.2021 р.;

про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні, поданий Кабінетом Міністрів України, р. № 5795 від 16.07.2021р.

про внесення змін до Законів України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" та "Про зайнятість населення" щодо залучення провідних фахівців до роботи у системі охорони здоров'я України, внесений

народними депутатами України Дмитрієвою О.О., Разумковим Д.О., Радущьким М.Б., Дубневичем Я.В. та ін., р. № 5888 від 03.09.2021 р.

Кабінету Міністрів України:

1) вивчити доцільність та у разі потреби ініціювати зміни до чинного законодавства України, спрямовані на покращення правового та соціального статусу білоруських громадян, які шукають захисту в Україні, в тому числі щодо:

виключення адміністративної відповідальності громадян Республіки Білорусь, які змушені через загрозу переслідування вдома перетинати кордон України поза пунктами пропуску, якщо вони не мають наміру звертатися за міжнародним захистом в Україні та планують переїхати до іншої країни, та запровадити механізм надання їм дозволу на короткострокове проживання, достатнього для забезпечення такого виїзду;

можливості отримання посвідки на проживання на підставі реєстрації ФОП за умови здійснення фінансово господарської діяльності та сплати податків і зборів, встановлених законодавством України;

зменшення частки майна іноземця або особи без громадянства чи іноземної юридичної особи, бенефіціаром (контролером) якої він є, у статутному капіталі юридичної особи;

перегляду правових підстав або можливого тимчасового призупинення співпраці між правоохоронними органами України, зокрема СБУ, МВС та Офісу Генерального прокурора, та правоохоронними органами Республіки Білорусь, зокрема в частині надання білоруським правоохоронним органам інформації про особу – громадян Республіки Білорусь, яка може бути використана для політично вмотивованих переслідувань, а також в частині екстрадиції громадян Білорусі нинішнім білоруським органам влади та екстрадиції, в тому числі, згідно Угоди між Республікою Білорусь та Україною про передачу засуджених до позбавлення волі для подальшого відбування покарання (укладена в м. Києві 12 червня 2009 р.);

2) розглянути можливість надання тимчасового захисту громадянам Республіки Білорусь, які шукають захисту в Україні;

3) внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1302 "Про деякі питання перебування громадян Республіки Білорусь в Україні" щодо збільшення для громадян Республіки Білорусь строку тимчасового перебування в Україні зі 180 днів до 1 року;

4) вжити заходів щодо захисту прав громадян України, які засуджені судовими органами Республіки Білорусь за участь в акціях протесту проти режиму О. Лукашенка (зокрема справа Михайла Ференца).

Державній міграційній службі України:

забезпечити вмотивоване прийняття рішень про примусове повернення чи примусове видворення громадян Республіки Білорусь.